

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sosyal Uyuma ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*

Examination of Cyber Bullying and Cyber Victimization According to Social Adjustment and Certain Demographic Variables

Eyüp Sabır ERBİÇER¹

• Geliş Tarihi: 02.05.2019 • Kabul Tarihi: 29.07.2019 • Çevrimiçi Yayın Tarihi: 29.07.2019

Öz

Bu çalışmada, siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri sosyal uyum ve bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Araştırmada sosyal uyum ve alt boyutları bağımsız değişken, siber zorbalık ve siber mağduriyet değişkenleri ise bağımlı değişkendir. Araştırmanın örneklemini, Yıldız Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Sanat ve Tasarım fakültesinde okumakta olan ve küme örneklem yöntemiyle seçilen 476 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışmaya katılanların siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerini tespit etmek için “Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçeği”, sosyal uyum düzeylerini tespit etmek için “Hacettepe Kişilik Envanteri Sosyal Uyum Alt Boyutu” ve uygulayıcı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Mann Whitney U ve Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma göre anlamlı bir farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Sosyal uyum düzeyi arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Ayrıca, siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri gelir, anne-baba eğitim durumu ve ebeveyn birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık göstermezken cinsiyet, online ortamda kimliğini gizleme durumu, anne-baba tutumu ve okuduğu fakülteye göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: siber zorbalık, siber mağduriyet, sosyal uyum.

Atıf:

Erbiçer, E.S. (2020). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 190-222. doi: 10.9779/pauefd.559831

* Bu çalışmanın bir kısmı İstanbul’da düzenlenen “2nd International Conference on Social Sciences & Education Research (4-6 Kasım, 2016)” isimli bilimsel kongrede poster bildiri olarak sunulmuştur.

¹Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, ORCID: 0000-0001-8253-7212, eyuperbicer@gmail.com

Abstract

The aim of the study is to explain the university students' cyber bullying and cyber victimization level according to the social adjustment and certain demographic variables. The research is descriptive study. In the study, social adjustment and sub-dimensions were discussed as an independent variable and cyberbullying and cyber victimization as dependent variables. The study group consists of 476 university students who enrolled in Yıldız Technical University Faculty of Education, Faculty of Electrical and Electronics Engineering and Faculty of Arts and Design and selected by cluster sampling method. "The Social Adjustment Sub-Scale in Hacettepe Personality Inventory", "Cyber Bullying and Cyber Victimization Scale" and "Demographic Information Form" were employed to obtain study data. Analysis of Mann Whitney U and Kruskal-Wallis were used in analyzing the data. According to the results of the study, it was observed that based on social adjustment, cyber bullying and cyber victimization scores of university students are significantly different. As the level of social adjustment increases, it can be said that cyberbullying and cyber victimization levels decrease. In addition, while cyberbullying and cyber victimization levels did not differ significantly according to socioeconomic status, parental education status and parental status (married or divorced), it was determined that there is a significant difference according to gender, impersonation, parental attitude and enrolled the faculty.

Keywords: cyber bullying, cyber victimization, social adjustment.

Cited:

Erbıçer, E.S. (2020). Examination of cyber bullying and cyber victimization according to social adjustment and certain demographic variables. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 190-222.doi: 10.9779/pauefd.559831

Giriş

İnsanlığın 1970’li yıllarda tanışmaya başladığı ve 1990’lı yıllarda ticari çevrelerinde yönelmesiyle dünya çapında yaygınlaşan internet, bilim ve teknolojiyi, iletişimi, bilgiyi, sohbeti ve eğitim-öğretimi hızlı ve çok az maliyetle sağlayan bir güçtür. Günümüz dünyasında iletişim ve bilgi teknolojileri kapsamındaki hızlı gelişmeler ve içinde bulunduğumuz yaşam şartlarına bağlı olarak hayatımızın çoğu alanında bu teknolojilerin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır (Peker, 2013). Bu teknolojilerden özellikle internet ve mobil telefonların kullanımı gün geçtikçe artış göstermektedir. TÜİK’in 2017 yılında yaptığı “hane halkı bilişim teknolojilerini kullanımı” araştırmasına göre internet kullanma yüzdesi %66.8 iken bu yüzde Nisan 2018 yılında yapılan çalışmada %72.9’a çıkmıştır. Hanelerde internet erişim imkanı ise 2017 yılında %80.7 iken 2018 yılında bu oran %83.8’e çıkmıştır (TÜİK, 2018). Ancak, bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki imkânların sınırsız olması, denetimlerin az olması ve kullanımına yönelik yasakların kısıtlı olması bazı olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Bu olumsuzluklara, online ortamda cinsel taciz, sosyal medya araçlarıyla başkalarına hakaret etmek veya başkalarını tehdit etmek, içinde virüs veya zararlı materyaller bulunun mesajlar göndermek, izin almadan başkalarının fotoğraf veya videolarını online ortamda yayınlamak ve başkalarının fotoğrafını kullanarak veya kimliğini gizleyerek sosyal medya araçlarında veya tanışma sitelerinde sohbet etmek örnek olarak verilebilir (Juvonen & Gross, 2008; Willard, 2007; Shariff, 2005; Özbay, 2013; Patchin & Hinduja, 2006; Vandebosh & Van Cleemput 2008). Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu hızlı değişimler yaşamımıza yeni problemler eklemiştir. Bu sorunlar, siber zorbalık ve siber mağduriyettir (Özbay, 2013).

Siber zorbalık, internet veya diğer iletişim araçlarını kullanarak bireyler ya da gruplar tarafından bilerek, tekrarlayıcı biçimde ve zarar verici bir tavırla başkalarına zarar verme olarak tanımlanabilir (Arıca, 2011; Patchin & Hinduja, 2006; Juvonen & Gross, 2008; Slonje & Smith, 2008; Willard, 2007; Li, 2007). Siber mağduriyet ise, online ortamda bireyler ya da grupların teknik ya da ilişkisel bir tarzda zarar göreceği davranışlarla karşı karşıya kalması ve bu davranışların sonucunda ekonomik ya da psikolojik olarak mağduriyet yaşaması durumudur (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012; Smith ve diğerleri, 2008). Son yıllarda yapılan araştırmalar siber zorba ve siber mağdur sayılarında artış olduğunu göstermektedir. Calvete ve diğerleri (2010) ergenlerle yaptığı çalışmada, katılımcıların %44’ünün siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Spears ve diğerlerinin (2015) çalışmasında ise katılımcıların %27’sinin siber mağdur, %18’inin ise hem siber zorba hem siber mağdur olduğu görülmüştür. Ayrıca, Serin’in (2012) çalışmasında %26’sının siber zorbalığa karıştığı görülmüştür. Peker’in (2013) yaptığı çalışmada ise öğrencilerin %46’sının en az bir kez siber mağdur olduğu ve %65’inin en az bir kez siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Özellikle, bireylerin ergenlikten genç yetişkinliğe geçtikleri döneme denk gelen üniversite yıllarında siber zorbalık ve siber mağduriyet olayları sık görülmektedir. Literatürde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalara baktığımızda Dilmaç’ın (2009) yaptığı çalışmada, öğrencilerin %22,5’i en az bir kere siber zorbalık yaptıklarını belirtirken, %55,3’ü ise hayatlarında en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldıklarını, %20’si ise hem siber zorbalığa karıştığını hem de siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Gezgin ve Çuhadar’ın (2012) çalışmasında, öğrencilerin %30’u daha önce siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Kocaşahan’ın (2012) çalışmasından elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin %12’si siber zorba, % 11’i siber mağdur ve %6’sı siber zorba/mağdur olduğunu

belirtmişlerdir. Köse ve diğerlerinin (2018) çalışmasında ise öğrencilerin %52'si siber mağdur olduğunu ve %9'u siber zorba olduğunu belirtmişlerdir. Kimliğini gizleme imkânı bulunduğu için bireyin kendisine ulaşamayacağını düşünmesi (Lenhart, 2016), arkadaşlarının onayını almak, ilgisini çekmek ve saygınlığını kazanmak (Dilmaç, 2009; Varjas ve diğerleri, 2010), yüz yüze iletişimde, siber zorbanın iletişim kurduğu bireyin cinsiyetinden, etnisitesinden, sosyal statüsünden dolayı söyleyemediklerini online ortamda söyleyebilme fırsatı olması (Suler, 2016), problemlili olduğu kişilerden intikam alma isteği (Kowalski, Limber & Agatston, 2008), aile ilişkilerinde sıcak bir ortam yoksunluğu, ebeveyn ile çocuklar arasındaki bağlılığın zayıf olması ve ebeveynlerin zorba davranışları olması (Li, 2010) siber zorbalığın nedenleri olarak saptanmıştır. Ayrıca, siber zorbalığa maruz kalanların arkadaşlık ve aile ilişkilerinde problemlerinin olduğu, sosyal kaygılarının yüksek olduğu, öz saygılarının düşük, depresyon, öfke ve hayal kırıklığı yaşadıkları, bazı sosyal problemleri olduğu, ebeveynleriyle çatışma yaşadıkları, saldırganca davranışlar sergileme ve sosyal problemler yaşamaya eğilimli olduğu saptanmıştır (Patchin & Hinduja, 2008; Nishina, Juvonen & Witkow, 2005; Ybarra ve diğerleri, 2006; Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2007; Campfield, 2008; Topçu, Yıldırım ve Erdur-Baker, 2010; Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Yukarıda sayılan sosyal ve psikolojik faktörlerin bireyin siber zorba veya siber mağdur olma durumunu etkilemesi, günümüzde internetin insan hayatında önemli bir yer kaplamasından kaynaklanıyor olabilir. İnternetin sosyal hayatımızla böyle iç içe olması iletişim kurma biçimimizi yeniden şekillendirmiş ve sosyal yaşamlar (Castells, 2002'den aktaran İğrek, 2009), iletişim biçimleri, sosyal ilişkiler ve toplumsal normlar bu yeni iletişim teknolojisi ile derinden etkilenmiştir. Sosyal uyumla ilişkili olan sosyal destek, aile ilişkileri, çevre ile ilişkiler, bireyin yaşadığı çevreye ilişkin algıları, sahip olduğu olumlu ve olumsuz duygular, sosyal normlara uyumu ve antisosyal eğilimler siber zorba veya siber mağdur olma durumunu etkiler. Sosyal uyum, bireyin ailesiyle ve çevresindeki insanlarla ilişki kurabilme ve bu ilişkiyi sürdürülebilir kılması olarak tanımlanmaktadır (Özgülven, 1992). İnsanların çevresinde bulunan bireylerle her zaman uyumlu olması mümkün değildir. Kişinin, çevresinde bulunan bireylerden farklı düşünmesi ve farklı davranışlar sergilemesi doğaldır. Bireyin psikolojik bütünlüğünü bozmadan ve ihtiyaçlarını göz ardı etmeden toplumsal normlara uyum sağlaması önemlidir (Kılıççı, 2006). Sosyal uyumu etkileyen birçok faktör vardır. Aile ilişkileri, sosyal normlar, sosyal ilişkiler ve antisosyal eğilimler bireyin toplumsal uyumunda etkilidir (Özgülven, 1992). Üniversite öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olmasını etkileyen sosyal uyumla ilişkili faktörleri araştırmak, problemin tanınması, konuya ilişkin önleme ve müdahale çalışmaları için önemlidir. Ayrıca, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumunu daha iyi anlamak için bazı demografik özelliklerin de göz önünde bulundurulması gereklidir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerini sosyal uyum (aile ve sosyal ilişkileri, antisosyal eğilimler ve sosyal normlar) ve bazı kişisel değişkenler açısından incelemektir. Bu sebeple aşağıda belirtilen araştırma sorularının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçları

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri aile ilişkileri (1), sosyal ilişkiler (2), sosyal normlar (3), antisosyal eğilimler (4) ve sosyal uyum toplam puana (5) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Ayrıca, siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin cinsiyet (6), anne-baba tutumu (7), okuduğu fakülte (8), sosyoekonomik düzey (9), anne eğitim düzeyi (10), baba eğitim düzeyi (11) ve online ortamda kimliğini gizleme (12) gibi demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

Yöntem

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesini amaçlayan betimsel ve nedensel karşılaştırma araştırmasıdır. Araştırmanın bir amacı betimlemek, diğer amacı da nedensel ilişkileri bulmaktır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni 2016-2017 öğretim yılında Yıldız Teknik Üniversitesinde öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ise oranlı küme örneklemdir. Oranlı küme örnekleminde evren, kendi içinde benzer özelliklere sahip alt evrenlere bölünür. Bu evrenlerin her birinden, her bir evrenin bütün içindeki yüzdesini yansıtacak şekilde seçim yapılır. Böylelikle, belirtilen evrenlerden her birinin örneklem içinde yer alma şansı, bütün içindeki yüzdesini gösterecek şekilde yapılır (Karasar, 2015). Sayısal, sözel ve özel yeteneğe dayalı mesleklerin oluşturduğu fakülteler, kümeler olarak düşünülerek bu kümelerden Eğitim Fakültesi, Elektrik-Elektronik Fakültesi, Sanat ve Tasarım Fakülteleri seçilmiştir. Seçilen fakültelerden, belirlenen 9 farklı bölümde (Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Türkçe Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği, Bilgisayar Mühendisliği, Kontrol ve Otomasyon Mühendisliği, Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği, İletişim Tasarımı, Müzik ve Sahne Sanatları, Sanat) öğrenim gören 505 gönüllü katılımcı uygulamaya katılmıştır.

Çalışmaya katılan bireylere, ölçeklerdeki veri kaybının minimize edilmesi için araştırmacı tarafından yanıtları etkilemeden, ölçeklerin nasıl doldurulacağına yönelik bilgi verilmiştir. Araçlarla ölçeğin doldurulduğu durumlarda ise araçlara ölçeğin nasıl doldurulacağına yönelik bilgi verilmiş ve rehberlik edilmiştir.

Uygulanan ölçeklerde belirtilen şartlara uygun ve herhangi bir eksik veya veri kaybı olmayan ölçekler değerlendirmeye dâhil edilmiştir. İşaretlemeleri eksiksiz yapan 476 üniversite öğrencisi çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma için Yıldız Teknik Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Araştırmaya katılım gösteren üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1'e bakıldığında, çalışma grubunu oluşturan katılımcıların 257'si (%54.4) kadın, 219'u (%46) erkeklerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 218'i (%45.8) eğitim fakültesi, 166'sı (%34.9) mühendislik fakültesi ve 92'si (%19.3) sanat ve tasarım fakültesinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 82'si (%17.2) düşük gelir düzeyine, 373'ü (%78.4) orta gelir düzeyine ve 21'i (%4.4) yüksek gelir düzeyine sahiptir. Öğrencilerin 292'si (%61.3) kimliğini en az bir kez online ortamda gizlemişken, 184'ü (%38.7) kimliğini online ortamda hiç

gizlememiştir. Öğrencilerin 38'i (%8.0) otoriter-baskıcı, 30'u (%6.3) tutarsız-dengesiz, 59'u (%12.4) aşırı koruyucu, 24'ü (%5.0) mükemmeliyetçi, 318'i (%66.8) demokratik-hoşgörülü ve 7'si (%1.5) ilgisiz ebeveyn tutumuna sahiptir. Öğrencilerin 311'i (%65.3) Marmara, 13'ü (%2.7) Doğu Anadolu, 29'u (%6.1) Ege, 26'sı (%5.5) Akdeniz, 17'si (%3.6) Güneydoğu, 52'si (%10.9) Karadeniz ve 28'si (%5.9) İç Anadolu bölgesinde yaşamaktadır. Öğrencilerin babalarının 7'si (%1.5) okur-yazar değil, 117'si (%24.6) ilkökul mezunu veya okur-yazar, 59'u (%12.4) ortaokul mezunu, 134'ü (%28.2) lise mezunu, 142'si (%29.8) üniversite veya yüksekokul mezunu ve 17'si (%3.6) yüksek lisans veya doktora eğitimine sahiptir. Öğrencilerin annelerinin 25'i (%15.3) okur-yazar değil, 178'i (%37.4) okur-yazar veya ilkökul mezunu, 81'i (%17.0) ortaokul mezunu, 112'si (%23.5) lise mezunu, 77'si (%16.2) üniversite veya yüksekokul mezunu ve 3'ü (%0.6) yüksek lisans veya doktora eğitimine sahiptir.

Tablo 1. Demografik Özellikler Açısından Yüzde ve Frekans Değerleri

Değişkenler		N	%	Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	257	54.0	Kimliğini	Evet	292	61.3
	Erkek	219	46.0				
Fakülte	Eğitim Fakültesi	218	45.8	Gelir Düzeyi	Düşük	82	17.2
	Mühendislik Fakültesi	166	34.9		Orta	373	78.4
	Sanat ve Tasarım Fak	92	19.3		Yüksek	21	4.4
Ebeveyn Tutumu	Otoriter-Baskıcı	38	8.0	Baba Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	7	1.5
	Tutarsız-Dengesiz	30	6.3		İlkokul Mezunu	117	24.6
Ebeveyn Tutumu	Aşırı Koruyucu	59	12.4	Anne Eğitim Düzeyi	Ortaokul Mezunu	59	12.4
	Mükemmeliyetçi	24	5.0		Lise Mezunu	134	28.2
	Demokratik-Hoşgörülü	318	66.8		Lisans veya Ön lisans	142	29.8
	İlgisiz	7	1.5		Y.Lisans veya Doktora	17	3.6
Yerleşim Yeri	Marmara	311	65.3	Anne Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	25	5.3
	Doğu Anadolu	13	2.7		İlkokul Mezunu	178	37.4
	Ege	29	6.1		Ortaokul Mezunu	81	17.0
	Akdeniz	26	5.5		Lise Mezunu	112	23.5
	Güneydoğu	17	3.6		Lisans veya Ön lisans	77	16.2
	Karadeniz	52	10.9		Y.Lisans veya Doktora	3	0.6
	İç Anadolu	28	5.9				

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu

Form uygulayıcı tarafından geliştirilmiştir. Demografik bilgi formu, üniversite öğrencilerinin cinsiyetini, hangi fakültede okuduğunu, anne-baba eğitim düzeyini, sosyo-ekonomik düzeyini (SED), anne-baba tutumunu, ebeveyn birliktelik durumunu, online ortamda kimliğini gizleyip gizlemediğini ve yaşadığı bölgeyi tespiti yönelik bilgiler içermektedir. Ayrıca, demografik bilgi formunda çalışmanın amacı belirtilmiş ve değerlendirilmenin toplu bir şekilde yapılacağı açıklanmıştır.

Hacettepe kişilik envanteri

Özgüven (1992) tarafından kişisel ve sosyal uyum düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE), kişisel uyum ölçeğinde 4 alt boyut ve sosyal uyum ölçeğinde 4 alt boyut olmak üzere 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Envanterin evet ya da hayır seçenekleri olup, toplam 168 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmada 84 maddeden ve dört alt boyuttan oluşan sosyal uyum alt ölçeği kullanılmıştır. Alt boyutlardan en yüksek 20, sosyal uyum ölçeğinden ise en yüksek 80 puan alınabilmektedir. Puanlar arttıkça sosyal uyum artmaktadır.

Araştırmada, sosyal uyumun dört alt boyutu olan aile ilişkilerinin, sosyal ilişkilerin, sosyal normların ve antisosyal eğilimlerin kodlamaları aile ilişkileri alt ölçeği için 0-10 puan (1 düşük), 11-13 (2 orta), 14-20 (3 yüksek); sosyal ilişkiler alt ölçeği için 0-10 puan (1 düşük), 11-13 (2 orta), 14-20 (3 yüksek); sosyal normlar alt ölçeği için 0-10 puan (1 düşük), 11-13 (2 orta), 14-20 (3 yüksek); antisosyal eğilimler alt ölçeği için 0-9 puan (1 düşük), 10-13 (2 orta), 14-20 (3 yüksek) ve toplam sosyal uyum için 0-44 (1 düşük), 45-54 (2 orta), 55-80 (3 yüksek) olarak yapılmıştır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeği

Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Ölçeği” siber dilsel zorbalık, siber sahtecilik ve kimliğini gizleme olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Siber mağduriyet ve siber zorbalık olmak üzere iki ölçekten oluşmaktadır. Ölçeklerin her biri 22 soru içermektedir. Katılımcıların siber mağdur olma düzeyini belirlemek için “Bana Yapıldı” bölümünde yer alan “Daima(5)”dan “Asla(1)”ya uzanan derecelendirme kullanılmaktadır. Siber zorba olma düzeyini belirlemek için ise aynı şekilde “Ben Yaptım” bölümünde yer alan ve “Daima(5)”dan “Asla(1)”ya uzanan derecelendirme kullanılmaktadır.

Siber Mağduriyet Ölçeği’nden alınan yüksek puan siber mağduriyet düzeyinin yüksek olduğunu, Siber Zorbalık Ölçeği’nden alınan yüksek puan ise siber zorbalık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tümü ve her bir alt boyut için toplam puan elde edilebilmektedir. Hem ölçeğin geneli hem de ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlar arttıkça siber zorba davranışlarda bulunma ve siber zorba davranışlara maruz kalma durumunun arttığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS programı kullanılmıştır. Veri dağılımının normalliğini test etmek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinden alınan değerlerin $p < .05$ olması verilerin normal dağılmadığını; $p > .05$ olması verilerin normal dağıldığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2006). Kolmogorov-Smirnov testinde, siber zorbalık için $Z = .14$ ($p < .05$), siber mağduriyet için $Z = .13$ ($p < .05$) ve sosyal uyum (toplam puan) için $Z = .04$ ($p < .05$) olarak bulunmuştur. Test sonucunda verilerin normal dağılmadığı bulunmuştur. Levene testi ile varyansların homojenliği şartı, Box’s M testi ile varyans-kovaryans matrislerinin eşitliği koşulu kontrol edilmiştir.

Parametrik testlerin koşulları sağlanmadığı için 2 grubun ortalamaları arasında fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U kullanılmıştır. 3 veya daha fazla grubun ortalamaları arasındaki farkı tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Farkın

kaynağını bulmak için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi istatistiksel olarak .05 değeri alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler analiz edilmiş, analiz sonuçları alt problemler ile ilişkilendirilerek cevaplanmıştır. Analiz edilen veriler tablolar haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin online ortamda kimliğini gizleme, ebeveyn birliktelik durumu ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Mann Whitney U analizi yapılmış ve veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyet, Online Ortamda Kimliğini Gizleme ve Ebeveyn Birliktelik Durumuna Göre Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerine İlişkin Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		N	Sıra		U	p	
Cinsiyet	Ortalaması		Sıra Toplamı				
Siber Zorbalık	Kadın	257	201.81	51864.50	18711.50	.00	
	Erkek	219	281.56	61661.50			
Siber Zorbalık	Kimliğini Gizleme						
		Evet	292	294.61	86026.00	10480.00	.00
		Hayır	184	149.46	27500.00		
Siber Zorbalık	Ebeveyn Birliktelik Durumu						
		Birlikte	428	235.81	100925.00	9119.00	.20
		Boşanmış	48	262.52	12601.00		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalaması (Sıra X= 281.56), kadın öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalamasından (Sıra X= 201.81) anlamlı düzeyde ($Z= 6.31$, $p < .05$) yüksek çıkmıştır. Online ortamda kimliğini gizleyen öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalaması (Sıra X= 294.61), online ortamda kimliğini gizlemeyen öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalamasından (Sıra X= 149.46) anlamlı düzeyde ($Z= 11.23$, $p < .05$) yüksek çıkmıştır. Ebeveynleri birlikte olan öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalaması (Sıra X= 235.81) ile ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin siber zorbalık sıra ortalamaları (Sıra X= 262.52) arasındaki farkın anlamlı ($Z= -1.28$, $p > .05$) olmadığı gözlenmiştir.

Öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin online ortamda kimliğini gizleme, ebeveyn birliktelik durumu ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Mann Whitney U analizi yapılmış ve veriler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde, erkek öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalaması (Sıra X= 259.83), kadın öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalamasından (Sıra X= 220.32) anlamlı düzeyde ($Z= 3.12$, $p < .05$) yüksek çıkmıştır. Online ortamda kimliğini gizleyen öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalaması (Sıra X= 275.10), online ortamda kimliğini gizlemeyen öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalamasından (Sıra X= 180.42) anlamlı düzeyde ($Z= 7.32$, $p < .05$) yüksek çıkmıştır. Ebeveynleri birlikte olan öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalaması (Sıra X= 234.86) ile ebeveynleri boşanmış olan öğrencilerin siber mağduriyet sıra ortalamaları (Sıra X=270.92) arasındaki farkın anlamlı ($Z= -1.72$, $p > .05$) olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet ve Online Ortamda Kimliğini Gizlemeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerine İlişkin Mann-Whitney U Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Cinsiyet						
Siber Mağduriyet	Kadın	257	220.32	56623.50	23470.50	.00
	Erkek	219	259.83	56902.50		
Kimliğini Gizleme						
Siber Mağduriyet	Evet	292	275.10	80328.00	16178.00	.00
	Hayır	184	180.42	33198.00		
Ebeveyn Birliktelik Durumu						
Siber Mağduriyet	Birlikte	428	234.86	100522.00	8716.00	.08
	Boşanmış	48	270.92	13004.00		

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin ebeveyn tutumları, okuduğu fakülte, yerleşim yeri, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi ve gelir açısından farklılık gösterip göstermediğini anlamak için Kruskal Wallis analizi yapılmış ve analizler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, ebeveyn tutumuna göre öğrencilerin siber zorbalık puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 14.25$; $p < .05$). Otoriter-baskıcı ebeveynlere sahip olan bireylerin siber zorbalık düzeyleri, tutarsız-dengesiz, demokratik-hoşgörülü, aşırı koruyucu ve ilgisiz ebeveynlere sahip olan bireylerin siber zorbalık düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Okuduğu fakülte açısından öğrencilerin siber zorbalık puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 41.35$; $p < .05$). Elektrik elektronik fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, eğitim fakültesi ve sanat ve tasarım fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca, sanat ve tasarım fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, eğitim fakültesindeki öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır.

Öğrencilerin siber zorbalık puanlarının gelir düzeyi ($\chi^2 = 2.13$; $p > .05$), yerleşim yeri ($\chi^2 = 11.93$; $p > .05$), baba eğitim düzeyi ($\chi^2 = 8.86$; $p > .05$) ve anne eğitim düzeyi açısından ($\chi^2 = 6.77$; $p > .05$) anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin ebeveyn tutumları, okuduğu fakülte, yerleşim yeri, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi ve gelir açısından farklılık olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis analizi yapılmış ve analizler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, siber mağduriyet açısından okuduğu fakülteye göre anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($\chi^2 = 12.35$; $p < .05$). Elektrik elektronik fakültesinde okuyan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri, eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır.

Üniversite öğrencilerinin siber mağduriyet puanlarının anne-baba tutumu ($\chi^2 = 3.70$; $p > .05$), gelir düzeyi ($\chi^2 = .57$; $p > .05$), yerleşim yeri ($\chi^2 = 10.06$; $p > .05$), baba eğitim düzeyi ($\chi^2 = 6.54$; $p > .05$) ve anne eğitim düzeyi açısından ($\chi^2 = 3.53$; $p > .05$) anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Bazı Demografi Değişkenlere Göre Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	N	Sıra ort.	S.d.	χ^2	p	Fark	Bağımlı Değişken	N	Sıra ort.	S.d.	χ^2	p	Fark	
	Anne-Baba Tutumu							Anne Eğitim Düzeyi						
Siber Zorbalık	Otoriter-Baskıcı(1)	38	302.89				Siber Zorbalık	Okur Yazar Değil	25	227.22				
	Tutarsız-Dengesiz(2)	30	203.63			1-2		Okur Yazar veya İlkokul Mezunu	178	223.62				
	Aşırı Koruyucu(3)	59	216.60			1-3		Ortaokul Mezunu	81	232.54				
	Mükemmeliyetçi(4)	24	256.58	5	14.25	.01		1-5	Lise Mezunu	112	259.59	5	6.77	.23
	Demokratik-Hoşgörülü(5)	318	238.42					1-6	Üniversite veya Yüksekokul Mezunu	77	248.66			
	İlgisiz(6)	7	164.43						Y lisans veya Doktora mezunu	3	328.33			
	Yerleşim Yeri							Baba Eğitim Düzeyi						
Siber Zorbalık	Marmara	311	235.14				Siber Zorbalık	Okur Yazar Değil	7	177.93				
	Doğu Anadolu	13	250.31					İlkokul Mezunu	117	229.56				
	Ege	29	307.79					Ortaokul Mezunu	59	200.99				
	Akdeniz	26	215.12	6	11.93	.06		Lise Mezunu	134	252.22	5	8.86	.12	
	Güneydoğu	17	221.09					Lisans veya Ön Lisans	142	251.43				
	Karadeniz	52	215.68					Y lisans veya Doktora mezunu	17	239.06				
	İç Anadolu	28	273.20											
	Gelir Düzeyi							Okuduğu Fakülte						
Siber Zorbalık	Düşük	82	258.64				Siber Zorbalık	Eğitim Fakültesi(1)	218	200.28			2-1	
	Orta	373	234.20	2	2.13	.34		Elektrik Elektronik Fakültesi(2)	166	291.07	2	41.35	.00	2-3
	Yüksek	21	236.17					Sanat ve Tasarım Fakültesi(3)	92	234.22				3-1

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	N	Sıra ort.	S.d	χ^2	p	Bağımlı Değişken	N	Sıra ort.	S.d.	χ^2	p	Fark		
	Anne-Baba Tutumu						Anne Eğitim Düzeyi							
Siber Mağduriyet	Otoriter-Baskıcı	38	278.14	5	3.70	.59	Siber Mağduriyet	Okur Yazar Değil	25	213.82	5	3.53	.62	
	Tutarsız-Dengesiz	30	236.35					İlkokul Mezunu	178	229.37				
	Aşırı Koruyucu	59	242.56					Ortaokul Mezunu	81	244.28				
	Mükemmeliyetçi	24	227.83					Lise Mezunu	112	250.88				
	Demokratik-Hoşgörülü	318	234.09					Lisans veya Ön Lisans	77	246.03				
	İlgisiz	7	235.36					Y lisans veya Doktora mezunu	3	174.33				
	Yerleşim Yeri						Baba Eğitim Düzeyi							
Siber Mağduriyet	Marmara	311	233.68	6	10.06	.12	Siber Mağduriyet	Okur Yazar Değil	7	200.43	5	6.54	.26	
	Doğu Anadolu	13	233.65					İlkokul Mezunu	117	214.89				
	Ege	29	310.22					Ortaokul Mezunu	59	233.84				
	Akdeniz	26	234.98					Lise Mezunu	134	255.70				
	Güneydoğu	17	239.94					Lisans veya Ön Lisans	142	244.00				
	Karadeniz	52	218.62					Y lisans veya Doktora mezunu	17	251.29				
	İç Anadolu	28	259.30											
	Gelir Düzeyi						Okuduğu Fakülte							
Siber Mağduriyet	Düşük	82	232.65	2	.57	.74	Siber Mağduriyet	Eğitim Fakültesi(1)	218	217.01	2	12.53	.00	2-1
	Orta	373	240.75					Elektrik Elektronik Fakültesi(2)	166	267.10				
	Yüksek	21	221.33					Sanat ve Tasarım Fakültesi(3)	92	237.82				

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin sosyal ilişkiler, aile ilişkileri, antisosyal eğilimler, sosyal normlar ve sosyal uyum (toplam puan) açısından bir farklılık gösterip göstermediğini anlamak için Kruskal Wallis testi uygulanmış ve analizler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Uyum (Toplam Puan) ve Alt Boyutlarına Göre Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		N	Sıra Ort.	S.d.	χ^2	p	Fark
Sosyal İlişkiler							
Siber Zorbalık	Düşük(1)	128	234.71				
	Orta(2)	146	237.13	2	.23	.88	
	Yüksek(3)	202	241.89				
Aile İlişkileri							
Siber Zorbalık	Düşük(1)	82	259.26				1-3
	Orta(2)	94	275.64	2	13.52	.00	2-3
	Yüksek(3)	300	221.19				
Sosyal Normlar							
Siber Zorbalık	Düşük(1)	137	300.31				1-2
	Orta(2)	191	234.38	2	49.11	.00	1-3
	Yüksek(3)	148	186.60				2-3
Antisosyal Eğilimler							
Siber Zorbalık	Düşük(1)	122	167.74				3-1
	Orta(2)	231	242.19	2	58.70	.00	3-2
	Yüksek(3)	123	301.75				2-1
Sosyal Uyum (Toplam puan)							
Siber Zorbalık	Düşük(1)	115	289.52				1-2
	Orta(2)	213	253.23	2	47.43	.00	1-3
	Yüksek(3)	148	177.65				2-3

Tablo 6 incelendiğinde, aile ilişkileri açısından öğrencilerin siber zorbalık puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($\chi^2 = 13.52$; $p < .05$). Aile ilişkileri düzeyi düşük olanların siber zorbalık düzeyleri orta düzeyde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca, aile ilişkileri orta düzeyde olanların siber zorbalık düzeyleri yüksek düzeyde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır.

Sosyal normlara göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ($\chi^2 = 49.11$; $p < .05$) puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Sosyal normlara uyum arttıkça siber zorbalık düzeyinin azaldığı görülmüştür. Antisosyal eğilimlere göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ($\chi^2 = 58.70$; $p < .05$) puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Antisosyal eğilimler arttıkça siber zorbalık düzeyinin arttığı görülmüştür. Sosyal uyuma (toplam puan) göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ($\chi^2 = 47.43$; $p < 0.05$) puanlarının anlamlı olduğu gözlenmiştir. Sosyal uyum arttıkça siber zorbalık düzeyinin azaldığı görülmüştür. Ancak, sosyal ilişkilere göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ($\chi^2 = .23$; $p > .05$) puanlarının anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Üniversite öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin sosyal ilişkiler, aile ilişkileri, antisosyal eğilimler, sosyal normlar ve sosyal uyum (toplam puan) açısından bir farklılık

gösterip göstermediğini anlamak için Kruskal Wallis testi uygulanmış ve analizler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Üniversite Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyum (Toplam Puan) ve Alt Boyutları Açısından Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken		N	Sıra Ort.	S.d.	χ^2	p	Fark
Sosyal İlişkiler							
Siber Mağduriyet	Düşük(1)	128	225.20				
	Orta(2)	146	250.78	2	2.36	.30	
	Yüksek(3)	202	238.05				
Aile İlişkileri							
Siber Mağduriyet	Düşük(1)	82	276.57				
	Orta(2)	94	253.97	2	11.18	.00	1-3
	Yüksek(3)	300	223.25				
Sosyal Normlar							
Siber Mağduriyet	Düşük(1)	137	269.43				1-2
	Orta(2)	191	238.90	2	13.61	.00	1-3
	Yüksek(3)	148	209.35				2-3
Antisosyal Eğilimler							
Siber Mağduriyet	Düşük(1)	122	188.25				3-1
	Orta(2)	231	242.26	2	28.41	.00	3-2
	Yüksek(3)	123	281.27				2-1
Sosyal Uyum (Toplam puan)							
Siber Mağduriyet	Düşük(1)	115	281.06				1-2
	Orta(2)	213	243.55	2	24.09	.00	1-3
	Yüksek(3)	148	198.16				2-3

Tablo 7 incelendiğinde, aile ilişkileri açısından öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 11.18$; $p < .05$). Aile ilişkileri düzeyi düşük olanların siber mağduriyet düzeyleri orta düzeyde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır.

Sosyal normlara göre öğrencilerin siber mağduriyet ($\chi^2 = 13.61$; $p < .05$) puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Sosyal normlara uyum arttıkça siber mağduriyet düzeyinin azaldığı görülmüştür. Antisosyal eğilimlere göre öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 28.41$; $p < 0.05$). Antisosyal eğilimler arttıkça siber mağduriyet düzeyinin arttığı görülmüştür. Sosyal uyuma (toplam puan) göre öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 24.09$; $p < 0.05$). Sosyal uyum arttıkça siber mağduriyet düzeyinin azaldığı görülmüştür. Ancak, sosyal ilişkilere göre öğrencilerin siber mağduriyet ($\chi^2 = 2.36$; $p > .05$) puanlarının anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre erkeklerin kadınlara göre daha fazla siber mağdur olduğu ve siber zorba davranışları daha fazla yaptıkları tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında Kocaşahan’ın (2012) lise ve üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin siber

zorba ve siber mağdur olma sıklığının kız öğrencilerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Fırat ve Ayran (2016), üniversite öğrencileri arasında siber zorbalığı incelemiştir. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Köse ve diğerleri (2018) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptığı görülmüştür. Ayrıca, İnelöz ve Uçanok (2013) ve Ayas ve Horzum (2011) ortaöğrenim öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptığı ve siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu durumun erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı zorbalığa daha fazla dahil olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak, araştırma bulgularını desteklemeyen çalışmalar da mevcuttur. Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, kız öğrencilerin erkeklere göre daha fazla siber mağdur olduğunu tespit etmişlerdir. O'Harra (2012) okul danışmanlarının öğrencilerin siber zorbalık deneyimlerindeki rolü ve sorumlulukları üzerine yaptığı araştırmasında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla siber mağdur olduğu sonucuna varılmıştır. Sakallı ve Çiftçi'nin (2016) sınıf öğretmenliği adayı olan öğrencilerle yaptığı çalışmada ise kadınların daha fazla siber zorbalık yaptığı ve siber mağdur olduğu gözlenmiştir. Köse ve diğerlerinin (2018) üniversite öğrencileriyle çalışmasında kız öğrencilerin erkeklere göre daha fazla siber mağdur olduğu gözlenmiştir. Bunun nedeni olarak, siber zorbalık ve mağduriyeti değerlendiren ölçeklerin ve çalışma grubunun farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Online ortamda kimliğini gizleyen öğrencilerin kimliğini gizlemeyen öğrencilere göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışmalarda da siber ortamda kimliğini gizlemenin siber zorbalık yapma ve siber mağdur olmayı etkilediği tespit edilmiştir. Li (2007) tarafından Kanada ve Çinli öğrencilerle yapılan çalışma sonucuna göre siber zorbanın kimliğini gizleyebilmesi siber zorbalık davranışını arttıran bir sebep olarak görülmüştür. Arıcağın (2009) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, online ortamda kimliğini gizleme davranışı ile siber zorbalık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yaman ve Peker'in (2012) ergenlerle yaptığı çalışmada benzer şekilde öğrencilerin çoğunun online ortamda kimliklerini gizleyerek siber zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca, Jäger ve diğerleri (2010) dünyanın farklı ülkelerinden siber uzmanlarla çalışma yapmıştır. Uzmanlar, online ortamda kimliğini gizlemenin siber zorbalık davranışının ortaya çıkmasında önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum siber zorbanın yaptıklarından dolayı kimliğine ulaşamayacağını ve yaptığı davranışlardan sorumlu olmayacağını düşünmesiyle açıklanabilir.

Gelir düzeyi açısından katılımcıların siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği gözlenmiştir. Alinyazındaki çalışmalara bakıldığında gelir düzeyinin siber zorba davranışlarda bulunma ve siber mağdur olmayı etkilemediği görülmüştür. Stys (2004), Kanada öğrencileri arasında siber zorbalığı incelemiştir. Ergenlerle yapılan araştırma sonucuna göre gelirin siber zorba davranışlar sergilemeyi ve siber zorbalığa maruz kalmayı etkilemediği görülmüştür. Çiftçi (2010) tarafından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, sosyo-ekonomik düzey ile siber zorbalık davranışı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Eroğlu (2011) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırma sonucunda, siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışları ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Türkoğlu (2013) tarafından yapılan araştırmada benzer şekilde, siber zorba davranışlar ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, artık internetin her alanda yaygınlaşmasıyla birlikte internete erişim maliyetinin düşmüş olması ve herkesin interneti kullanabilecek olanağa sahip olmasıyla açıklanabilir.

Ebeveyn tutumu otoriter-baskıcı olan bireylerin siber zorbalık düzeyleri, tutarsız-dengesiz, demokratik-hoşgörülü, aşırı koruyucu ve ilgisiz ebeveynlere sahip olan bireylerin siber zorbalık düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ebeveynlerin çocukları ile duygusal bağlarının zayıf olması ve ebeveyn desteğinin düşük olması siber zorbalığa yol açmaktadır (Ybarra & Mitchell, 2004; Ybarra & Mitchell, 2007). Williams & Guerra (2007) ve Wang, Iannotti & Nansel (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre ebeveyn desteği yüksek olan bireylerin siber zorba davranışları daha az sergilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, Makri-Botsari & Karagianni'nin (2014) gençlerle yaptığı çalışmada, otoriter-baskıcı ebeveynlerin çocuklarının demokratik-hoşgörülü ve ilgisiz ebeveynlerin çocuklarına göre daha fazla siber zorbalık yaptığı gözlenmiştir. Dilmaç ve Aydoğan (2010) ise, baskıcı-otoriter ebeveyn tutumunun siber zorbalığa yol açtığını belirtmiştir. Ayrıca, ebeveyn tutumları açısından siber mağduriyet düzeylerinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, Makri-Botsari & Karagianni'nin (2014) gençlerle yaptığı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Okuduğu fakülteye göre siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Elektrik elektronik fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, eğitim fakültesi ve sanat-tasarım fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksektir. Sanat-tasarım fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, eğitim fakültesindeki öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinden daha yüksektir. Ayrıca, elektrik elektronik fakültesinde okuyan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri, eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinden anlamlı olarak daha yüksektir. Elektrik-elektronik fakültesinde okuyanların bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda daha fazla bilgi sahibi olmaları bu durumun nedeni olarak söylenebilir.

Ebeveyn birlikte durumu, baba eğitim düzeyi, yerleşim yeri ve anne eğitim düzeyine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri birbirine yakındır. İnternetin globalleşmesiyle birlikte farklı kesimlerden ve kültürlerden insanların internete kolaylıkla ulaşabilmesi ve internetin yarattığı imkânların sınırsız ve denetimsiz olması bireyin yaşadığı yerin ve ebeveyn eğitim düzeyi gibi demografik faktörlerin siber zorba davranışlarda bulunma ve siber zorbalığa maruz kalmayı artık etkilemediği sonucuna varılabilir.

Aile ilişkileri düzeyi arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyinin azaldığı gözlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde, aile ilişkilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve siber mağdur olmayı etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde, Eroğlu (2011) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, aile ilişkileri düzeyi arttıkça siber zorbalıkla ilişkili davranışların azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, Williams & Guerra (2007), Wang, Iannotti & Nansel (2009), Accordino D. & Accordino M. (2011) ve Lei & Wu'nun (2007) yaptığı çalışmalarda, ebeveyn desteği fazla olan, ailesiyle yüksek ve güçlü ilişkiler kurabilen ve ebeveynleriyle sağlıklı ilişkileri olan bireylerin daha az siber zorbalık yaptığı veya siber zorbalığa daha az maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal ilişkiler açısından siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin sosyal ilişkilere göre anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Ancak, literatürde yapılan birçok çalışmada farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Williams & Guerra (2007) tarafından gençlerle yapılan araştırmanın sonucunda, bireyin arkadaşlarını dürüst ve yardımsever bulmasının, siber zorbalığa karışmasını önlediği belirtilmiştir. Vandebosh & Van Cleemput (2008) ergenlerle yaptığı çalışmada, katılımcılar siber zorbalık olaylarında arkadaşlık ilişkisinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Arıcağın (2009), üniversite öğrencilerinde siber zorbalık ve psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmaya göre kişiler arası duyarlılık arttıkça siber zorbalık yapma davranışının azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Soydaş (2011), Eroğlu ve Peker (2011) ve Özer (2016) yaptığı çalışmalarda, sosyal ilişkilerin siber zorba davranışlarda bulunma veya siber mağdur olma durumunu etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal normlara göre öğrencilerin siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sosyal normlara uyum arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri azalmaktadır. Literatüre bakıldığında, Soydaş (2011) tarafından yapılan çalışmada, katılımcılardan siber mağdur olanların siber zorbalığa karışmayanlara göre yaşadıkları çevreye ilişkin algılarının daha olumsuz olduğu görülmüştür. Ubertini (2010) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde sosyal normlara uymayan bireylerin siber mağdur olduğu veya siber zorba davranışları daha fazla yaptığı görülmektedir. Ateş ve Güler (2016) tarafından ergenlerle yapılan araştırma sonucunda ise, ergenlerin siber zorbalıkları ile algılanan sosyal yetkinlikleri arasında negatif yönde ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Antisosyal eğilimlere göre üniversite öğrencilerinin siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin anlamlı olduğu gözlenmiştir. Antisosyal eğilimler arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri artmaktadır. Bu bulgu, literatürdeki bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Dilmaç (2009) yaptığı çalışmada, duyguları anlama düzeyi arttıkça siber zorbalığın azaldığını bulmuştur. Peker, Eroğlu ve Ada (2012) ise empati düzeyi ile siber zorba olma ve siber mağdur olma arasında negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Tanrıku (2013), empatik eğilim ile siber zorba davranışlar arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Topçu (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre ise empati düzeyi yüksek olan kızların daha az siber zorbalık yaptıkları, empati düzeyi düşük olan erkeklerin ise daha çok siber zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca, Arıcağın (2009) tarafından yapılan çalışmada da, bu araştırmanın bulgularına benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Son olarak, siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinin sosyal uyum toplam puana göre anlamlı olduğu gözlenmiştir. Sosyal uyum arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri azalmaktadır.

Elde edilen bulgular, bu çalışmada betimlenen gruba benzer gruplarla sınırlıdır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, araştırma sonuçları büyük üniversitelerde öğrenim gören lisans öğrencilerine genellenebilir. Öğrencilerin siber zorba davranışlarda bulunma ve siber mağdur olma durumları siber zorbalık/mağduriyet ölçeğinden alınan puanlarla sınırlıdır. Katılımcıların sosyal uyum düzeyleri Hacettepe Kişilik Envanteri alt boyutu olan sosyal uyum ölçeğinden alınan puanlarla sınırlıdır.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında bazı öneriler getirilebilir:

- Bu çalışmada aile ilişkileri düzeyi arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının arttığı gözlenmiştir. Yani aile ilişkilerinde sorunlar olan bireyler siber zorba

veya siber mağdur olma eğilimi göstermektedir. Bu doğrultuda birey – aile arasındaki ilişki ve iletişimin güçlendirilmesi birey için koruyucu bir faktör olabilir.

- Araştırmada sosyal normlara uyum göstermeyen bireylerin daha fazla siber zorba/mağdur olduğu tespit edilmiştir. Yaşadığı çevreye ilişkin olumsuz algıları olan ve uyum sorunları olan bireylere yönelik olarak üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinde bireysel ve grup psikolojik danışması veya psiko-eğitim hizmetleri sunulabilir.
- Araştırma bulgularına göre öğrencilerin sosyal ilişkilerinin siber zorba davranışlarda bulunma veya siber mağdur olma durumunu etkilemediği sonucuna varılmıştır. Ancak literatürdeki çalışmalar sosyal ilişkilerin siber zorba veya siber mağdur olma durumunu etkilediğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında farklı örneklem gruplarıyla ve farklı ölçeklerle bu konuda çalışmalar yapılması önerilebilir.
- Bu çalışmadaki veri toplama araçları nicel olduğu için siber zorbalık ve siber mağduriyetin nedenlerinin daha iyi anlaşılması için konu hakkında nitel araştırmalar yapılabilir.
- Üniversitelerin psikolojik danışma birimlerinde çalışan psikolojik danışmanlar ve psikolojik danışman unvanına sahip öğretim üyeleri tarafından siber zorbalık konusunda farkındalık yaratılmasına yönelik olarak konferans, panel ve çalıştay vb. çalışmalar yapılabilir.

Siber Zorbalık/Mağduriyetin Sosyal Uyum ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.

Kaynakça

- Accordino, D. B., & Accordino, M. P. (2011). An exploratory study of face-to-face and cyberbullying in sixth grade students. *American Secondary Education*, 40(7), 14-30.
- Arıca, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 34(1), 167-184.
- Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalık: gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.
- Arıca, O. T., Tanrikulu, T., Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-6.
- Ateş, B., ve Güler, M. (2016). Ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 391-408.
- Avcı, M. 2003. lise öğrencilerinin toplumsal uyum düzeylerine etki eden toplumsal nedenler. Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ayas, T., ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (22. bs.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Calvete, E., Orue, I., Estévez, A., Villardón, L., & Padilla, P. (2010). Cyberbullying in adolescents: modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 1128-1135.
- Campfield, D. C. (2008). Cyber bullying and victimization: Psychosocial characteristics of bullies, victims, and bully/victims. Graduate student theses, University of Montana, Missoula, MT.
- Çetin, B., Yaman, E., & Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57(4), 2261-2271.
- Çiftçi, S. (2010). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Enstitüsü Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Dempsey, A. G., Sulkowski, M. L., Nichols, R., & Storch, E. A. (2009). Differences between peer victimization in cyber and physical settings and associated psychosocial adjustment in early adolescence. *Psychology in the Schools*, 46(10), 962-972.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325.
- Dilmaç, B., & Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyber bullying among primary school children. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 4(7), 1167-1171.
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Sakarya.
- Eroğlu, Y., Peker, A., ve Yaman, E. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık* (2.bs.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Eroğlu, Y., ve Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27(1), 1-20.
- Fırat, M., & Ayran, G. (2016). Üniversite öğrencileri arasında sanal zorbalık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(4), 322-329.
- Gezgin, D. M., ve Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.
- İğrek, A. Ş. 2009. *Yeni bir sosyal ağ oluşumu: internet'in insan ilişkileri üzerindeki etkileri*. Yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- İnselöz, N. T., & Uçanok, Z. (2013). Ergenlerde sanal zorbalık: nedenler, duygular ve bas etme yollarının niteliksel analizi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 20-44.
- Jäger, T., Amado, J., Matos, A., & Pessoa, T. (2010). Analysis of experts' and trainers' views on cyberbullying. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 20(2), 169-181.
- Juvonen, J. & Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds?—bullying experiences in cyberspace. *Journal Of School Health*, 78(9), 496-505.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler* (22. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kalkan, M., Kaygusuz, C. (2013). *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler* (1.bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılıççı, Yadigar. 2006. Okulda ruh sağlığı (5. bs.). İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Köse, S., Özdilek, R., Doğan, P., & Göktaş, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin sanal zorba/sanal kurban olma durumları üzerine bir araştırma. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 55-70.
- Kocaşahan, N. (2012). Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., Limber, S., & Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. John Wiley & Sons.
- Lei, L., & Wu, Y. (2007). Adolescents' paternal attachment and Internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10(5), 633-639.
- Lenhart, Amanda. (19.06.2000). *Cyberbullying And Online Teens*. [Available online at: http://www.pewinternet.org/PPF/r/216/report_display.asp], Erişim Tarihi: 21.11.2016.
- Li, Qing. 2007. Bullying in the new playground: research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.
- Makri-Botsari, E., & Karagianni, G. (2014). Cyberbullying in Greek adolescents: The role of parents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3241-3253.
- Nishina, A., Juvonen, J., & Witkow, M. R. (2005). Sticks and stones may break my bones, but names will make me feel sick: The psychosocial, somatic, and scholastic consequences of peer harassment. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 37-48.
- O'Harra, J. (2012). *Midle school counselors' roles and responsibilities in cyberbullying*. Unpublished master thesis, Gonzaga University, Washington DC.
- Özbay, A. (2013). *Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, G. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (1992). *Hacettepe kişilik envanteri el kitabı* (2. bs.). Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard a preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence And Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Peker, A., Eroğlu, Y., ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 185-206.
- Peker, Adem. 2013. *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Sakallı, H., Çiftçi, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram Ve Uygulama*, 6(2), 100-119.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the new millennium: school obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill Journal of Education*, 40(3), 457-477.
- Slonje, R., & Smith, P. (2008). Cyberbullying: another main type of bullying. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 49(2), 147-154.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Soydaş, D. K. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Spears, B. A., Taddeo, C. M., Daly, A. L., Stretton, A., & Karklins, L. T. (2015). Cyberbullying, help-seeking and mental health in young Australians: Implications for public health. *International Journal Of Public Health*, 60(2), 219-226.
- Stys, Y. (2004). *Beyond the schoolyard: examining electronic bullying among canadian youth*. Doctoral dissertation. Carleton University, Ottawa.
- Suler, John. (09.11.2007). *Conflicts In Cyberspace: How To Resolve Conflict Online*. [Available online at: <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/therintro.html>], Erişim Tarihi: 08.08.2016.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Topcu, Ç., ve Erdur-Baker, Ö. (2016). Zorbalık mağdurlarının yardım alma davranışı ve yardım kaynakları. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 127-145.
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Topçu, Ç., Yıldırım, A., Erdur-Baker, Ö. (2010, August). *Turkish high school students perception of cyber bullying: a qualitative study*. The European Conference on Educational Research, Helsinki, Finland.
- TÜİK. *Hane Halkı Bilişim Teknolojilerini Kullanım Araştırması*. [Available online at: <http://tuik.gov.tr>], Erişim Tarihi: 24.07.2019.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ubertini, M. (2010). *Cyberbullying may reduce adolescent's well-being: can life satisfaction and social support protect them*. Unpublished doctorate thesis, Hofstra University, New York.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: a qualitative research into the perceptions of youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4), 499-503.
- Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368-375.
- Willard, N. E. (2007). The authority and responsibility of school officials in responding to cyberbullying. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 64-65.
- Williams, K. R., & Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 14-21.
- Wolak, J., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal Of Adolescent Health*, 41(6), 51-S58.
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(3), 819-833.

- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(7), 1308-1316.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2007). Prevalence and frequency of Internet harassment instigation: Implications for adolescent health. *Journal of Adolescent Health*, 41(2), 189-195.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: findings from the Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*, 118(4), 1169-1177.

Extended Abstract

Introduction

The internet is a power that provides communication, conversation, information, science and technology, education and training quickly and with minimum cost. In the history of the world, the cold war between the United States of America (USA) and the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) has been one of the most important reasons for the invention of the internet (Kalkan & Kaygusuz, 2013).

Nowadays, thanks to the rapid developments in the field of information and communication technologies and the living conditions we live in, the use of these technologies is becoming widespread in almost all areas. The use of these technologies, such as internet and mobile phones, is increasing rapidly (Peker, 2013). The rapid developments in these technologies have added new problems to our lives. These issues are cyberbullying and cyber victimization (Özbay, 2013). The term "cyberbullying" was firstly used by Canadian educator Bill Belsey. According to Belsey, cyberbullying is a behavior which includes deliberate, repetitive and hostility by a person or group by using computers, cell phones and other means of communication to harm others (Belsey, [08.08.2016]). Cyber victimization is the exposure of an individual or a group, private or Legal Corporation to a detrimental behaviors in a technical or relational manner through information and communication technologies. Also, cyber victims suffer financially and morally because of these behaviors (Arıcak, Kınay & Tanrikulu, 2012).

In social life, family relationships of individuals, the attitudes of their parents, the social support they perceive from the family, their relationships with the environment, their friendship relationships, their perceptions on the environment, their positive and negative feelings, their concerns, their adjustment to social norms, their antisocial tendencies and their empathy skills affect being cyberbullying and cyber victim. Investigating the characteristics of these relationships that affect cyberbullying and cyber victimization will provide us more information about cyberbullying and cyber victimization. The information obtained in the light of the research is important for contributing to the literature, for diagnosing the problem and for the prevention ve the intervention studies.

For that reason, the aim of this study is to examine the cyberbullying and cyber victimization levels of university students according to social adjustment (family relationship, social relationship, social norms and antisocial tendencies) and some demographic variables.

Method

The universe of the study consists of undergraduate students who studying at Yıldız Technical University in the academic year of 2016-2017. The sample of this study is cluster sample (Karasar, 2015). In the study, the faculties formed by numerical, verbal and special skills were selected as clusters. Faculty of Arts and Design, Faculty of Education and Faculty of Electrical-Electronics were selected from these clusters. A total of 505 volunteer participants were selected from the selected faculties. The sample consisted of 476 university students who made the correct marking.

In the study, “Hacettepe Personality Inventory The Social Adjustment Sub-Scale”, “Cyber Bullying and Cyber Victimization Scale” and “Demographic Information Form” were employed to obtain the data. SPSS 22 package program was used to analyze the data. Kruskal Wallis and Mann Whitney U tests were used to determine whether cyberbullying and cyber victimization levels of university students showed a significant difference according to social adjustment and some demographic variables. Statistical significance was taken as $p < 0.05$.

Findings

According to the result of the study, It was found that cyberbullying and cyber victimization levels differed significantly according to gender, impersonation and enrolled the faculty. However, the level of cyber bullying and cyber victimization did not show any significant difference according to the socioeconomic status, parental education status and parental status(married or divorced).

According to family relationships, social norms and antisocial tendencies, cyberbullying and cyber victimization levels were significantly different, while it was found that cyberbullying and cyber victimization levels did not differ significantly according to social relationships. Also, according to social adjustment (total score), cyberbullying and cyber victimization levels were found to be significantly different.

Discussion

Men have higher levels of cyberbullying and cyber victimization than women. The levels of cyberbullying and cyber victimization of the students hiding their identity on the Internet are significantly higher than those who did not conceal their identity on the Internet. The levels of cyber bullying of students studying at the faculty of electrical and electronic are higher than the cyber bullying levels of those studying the faculty of education and the faculty of art and design. In addition, cyber victimization levels of the students studying at the faculty of electrical and electronic are higher than the cyber victimization levels of those studying at the faculty of education. It was determined that cyberbullying and cyber victimization levels did not differ significantly according to the socioeconomic status, parental education status and parental status(married or divorced). There are many studies in the literature that support the results of the study.

It can be said that as family relations and complying the social norms increase, cyberbullying and cyber victimization levels decrease. It was found that as the antisocial tendencies increase, cyberbullying and cyber victimization levels increase. However, It was found that cyberbullying and cyber victimization levels do not show a significant difference according to social relationships. In addition, it can be said that the level of cyber bullying and cyber victimization decrease as social adjustment increase. Although there are some studies supporting the findings of the study in the literature, there are some studies that reveal different results.

Here are some suggestions in the light of the data obtained from the study: 1) University students about the safe use of the technology can be informed. 2) The number of qualitative researches on cyberbullying and cyber victimization can be increased. 3) Social support can be provided for cyber victims. 4) Group and individual psychological counseling can be done for cyber victims.

